

Barbara
Vujanović

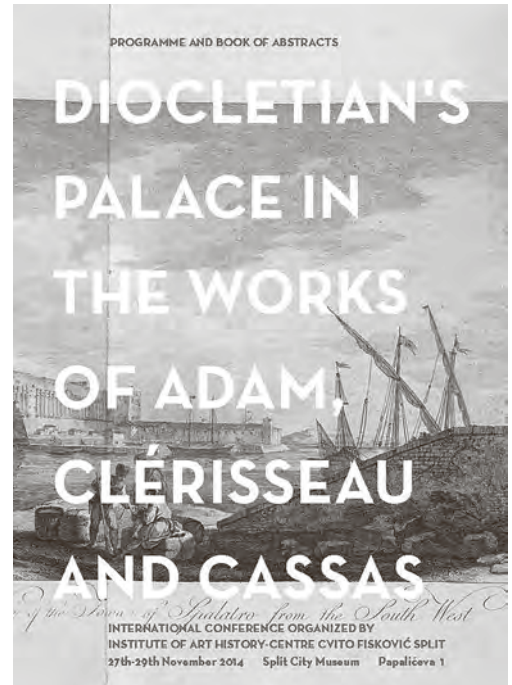
Dioklecijanova palača i Grand Tour 18. stoljeća

Dioklecijanova palača u djelima Adama, Clérisseaua i Cassasa,
međunarodna konferencija 27. – 29. studenoga 2014.,
Muzej grada Splita

Niz ovogodišnjih aktivnosti koje priređuje Institut za povijest umjetnosti – Centar Cvito Fisković u Splitu okrunjen je međunarodnom konferencijom pod nazivom *Dioklecijanova palača u djelima Adama, Clérisseaua i Cassasa*. Događanje koje je od 27. do 29. studenoga okupilo hrvatske i strane stručnjake, kao i brojnu publiku, priređeno je u Muzeju grada Splita, a za sudionike skupa je bio organiziran i posjet drugim kulturnim institucijama te razgledavanje znamenitosti.

Konferencija je realizirana u sklopu istraživačkoga projekta Instituta za povijest umjetnosti, financiranog iz Hrvatske zaklade za znanost, pod naslovom *Dalmacija – odredište europskoga Grand Toura u 18. i 19. stoljeću (2014. – 2017.)*. Voditeljica projekta je Ana Šverko koja je, uz Joška Belamarića i Milana Pelca s Instituta za povijest umjetnosti te Johna A. Pintoa sa Sveučilišta Princeton i Pierrea Pinona s Instituta za povijest umjetnosti u Parizu, bila u organizacijskom i znanstvenom odboru skupa. Sama konferencija je održana zahvaljujući financijskoj potpori Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta te Grada Splita.

Kao svojevrсни uvod u konferenciju dan prije njezina početka Irena Kraševac, suradnica na projektu, održala je u prostorijama *Studia Mediterranea* Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu predavanje naslovljeno *Antički žanr u umjetnosti 19. stoljeća*. Odabir predavanja na konferenciji pružio je

↑ Naslovnica programa i knjižice sažetaka
(OBLIKOVANJE: Damir Gamulin)

pak pravu sinergiju sudionika, ostvarivši idealno preklapanje i nadopunjavanje nepresušnih tema te širenje obzora znanja o njima. Preko uloge Dioklecijanove palače u djelima Roberta Adama, Charles-Louis Clérisseaua i Louis-François Cassasa diskutiralo se o utjecaju Palače na razvoj europskoga neoklasicizma, ali i na daljnja razdoblja, kao i na dekoraciju, arhitekturu i konzervaciju općenito. Izlaganja na konferenciji bila su raspoređena u četiri

tematska bloka: *Čitanje prostora, Prikazivanje prošlosti, Dioklecijanova palača i Adam Style, te Pouke Dioklecijanove palače.*

U prvom dijelu istraživači su se, dakle, bavili načinom na koji je prostor bio shvaćen i predložen unutar odnosa slike i riječi odnosno temeljem izravne opservacije spomenika i njihove okoline. Govoreći o Robertu Adamu kao autoru knjige *Ruševine palače cara Dioklecijana u Splitu* (1764.) Heather Hyde Minor otkrila je niz faseta koje su bitne za shvaćanje njegovih zasluga: od činjenice da je sam bio veliki kolekcionar knjiga, preko važnosti ostalih pojedinaca koji su bili uključeni u projekt, poput pretplatnika njegove knjige, a posebno se posvetila odnosu slike i teksta te diseminaciji njegovih ideja putem njih. Angelo Lorenzi osvijestio je formiranje načina gledanja grada i spomenika koje se zbiva kroz iskustvo gledanja slika i čitanja knjiga. Lorenzi je nadahnuto i opravdano upozorio na fotografije Nenada Gattina kao neizbježnu kariku u povijesti bilježenja i razumijevanja palače. Ana Šverko je, razmatrajući korelaciju *Grand Toura* i

Adamova projekta, ukazala na mogućnost utjecaja filozofskog učenja Alexandera Popea na Adamovo očigledno poštivanje konteksta odnosno duha mjesta. Zaključila je da su i djela Adama i Clérisseaua potvrdila ispremreženi odnos spomenika i njegova okruženja, kao i značaj kinetičke percepcije prostora, koju samo izravno iskustvo može pružiti.

Drugi je tematski ciklus bio posvećen prikazima Dioklecijanove palače kao izvorima za znanstveno istraživanje. Danas su ti dokumenti veoma korisni jer svjedoče o stanju spomenika u vremenu bilježenja. Joško Belamarić načinio je kritičku sintezu djelovanja i zasluga spominjanoga trojca, posebno naglasivši važnost podatka da je upravo u Splitu Adam razvio zakon *klimaksa u arhitekturi*. Njegov je rad sagledao komparirajući ga s prethodnicima i kasnijim autorima. Usporedbom prikaza Peristila koje je crtao Clérisseau, s 25 godina kasnijim crtežima Cassasa ukazao je na promjene koje su se na Peristilu dogodile u tom međurazdoblju. Krasanka Majer Jurišić

←
Sa skupa,
Muzej grada
Splita (Foto:
Ana Šverko)

←
Sa skupa,
obilazak
podruma
Dioklecijanove
palače
(Foto: Marina
Horvat)

fokusirala se na detaljnu analizu grafičkih prikaza Željeznih vrata i Narodnoga trga u 18. stoljeću te vrednovala do koje mjere su ih trojica autora subjektivno donosili u svojim djelima. Ivan Mirnik i Ante Rendić-Miočević prikazali su kuriozitetno izdanje Adamove knjige o Dioklecijanovoj palači iz Livorna, pohranjeno u Arheološkom muzeju u Zagrebu. Pomnim čitanjem razlika u odnosu na londonsko izdanje otkriva se, osim povijesnih i arheoloških činjenica, i niz osobnih momenata autorā koji su sudjelovali u pripremi knjige, poput, primjerice, njihovih razmirica.

Predzadnja sesija bavila se izravnim utjecajem Palače na rad Roberta Adama. Uvidom u građu pohranjenu u Sir John Soaneovom muzeju u Londonu Frances Sands pokazala je široki spektar aplikacije pouka splitske Palače na Adamove kasnije arhitektonske (izvedene i neizvedene) projekte. Na tom je tragu i John A. Pinto pristupio analizi Adamovih ostvarenja i elemenata Dioklecijanove palače, koje je kroz svoje projekte prenosio. Colin Thom analizirao je pak način na koji je

Dioklecijanova palača transmitirana na obale Temze, to jest, govorio je o projektu Adelphi braće Adam uz raskošnu količinu prezentiranih crteža. Robert Adam je u tom projektu utjelovio savršeno razumijevanje aplikacije klasičnoga nasljeđa, ali je dokazao i to da je bio i sam sebi najstroži kritičar. Kao i Heather Hyde Minor, i Elke Katharina Wittich naglasila je da su pretplatnici Adamove knjige bili mahom pripadnici britanske aristokracije, zahvaljujući kojima se i ostvarilo kapilarno širenje estetike imitacije antike, koncentrirajući se na primjenu detalja Dioklecijanove palače u arhitektonskoj dekoraciji.

Zaključni je pak dio bio usmjeren na utjecaje djelovanja Adama, Clérisseaua i Cassasa na klasicističku arhitekturu i kulturu, kao i na kasnija razdoblja, te na obnovu palače. U svjetlu novootkrivenih radova i izložbe koju upravo priprema za iduću godinu, Annie Gillet otkrila je specifičnosti Cassasove autorske strategije te naglasila kako je Splitsko iskustvo izravnoga crtanja spomenika

po modelu bilo odlučujuće za njegov daljnji rad na Levantu. Amanda Green elaborirala je inkorporaciju određenih estetskih elemenata carske palače u engleskoj arhitekturi 18. stoljeća te na primjeru Roberta Adama i Dioklecijanove palače istražila efekt empirizma na razvoj onodobne engleske arhitekture i kulture. Stephen Caffrey protegnuo je pogled prema drugim medijima i istražio odjeke Dioklecijanove palače u engleskom slikarstvu 18. stoljeća.

Dva su predavanja iskoračila s teritorija britanskoga otočja. Viktor Lörinz izlagao je o mađarskim primjerima usvajanja antičke tradicije, te o ulozi kardinala Migazzija i I. M. A. Gannevala. Fabien Bellat izašao je i izvan vremenskoga okvira i otkrio malo poznate slučajeve primjene antičkoga stila u SSSR-u za vrijeme Staljina, a tako i same Dioklecijanove palače, inspirirane Adamovom knjigom. Aktualnu važnost poznavanja slojeva prošlih istraživanja potvrdila je Olivia Sara Carli ekspozicijom o utjecaju Adama, Clérisseaua i Cassasa na obnovu Dioklecijanove palače.

Osim ovih izlaganja, John A. Pinto održao je predavanje o Rimu u razdoblju *Grand Toura*, dok su Ante Rendić-Miočević i Ivan Mirnik podsjetili na nedavno preminulu američku arheologinju Sheilu McNally, koja je tijekom 60-ih i 70-ih

godina vodila arheološka iskopavanja u Dioklecijanovoj palači, pruživši publici uz obimnu foto dokumentaciju istraživanja i njihovih protagonista izrazito živi prikaz istraživanja koja su domaći i američki arheolozi zajednički provodili od 1968-75. I konačno, razgledavanje Palače na koncu skupa, koje je vodio Joško Belamarić, pružilo je izvrstan uvid u povijesnu i kulturnu stratigrafiju Splita.

Intenzivan program konferencije, koji se odvijao besprijekorno točno prema rasporedu, čitavo je vrijeme pratila posjećenost do posljednjeg mjesta u svečanoj sali Muzeja grada Splita. Treba istaknuti i pažnju koju je izazvao informativan i izvrsno oblikovan katalog, čiji dizajn, kao i čitav vizualni identitet ovog istraživačkog projekta, potpisuje Damir Gamulin.

Dvjesto pedeset godina nakon objavljivanja antologijske Adamove studije o Splitu potvrđuje se neiscrpnost njegovih doprinosa europskoj arhitekturi, ali i arheologiji, konzervaciji i drugim znanostima i strukama. Njegova bogata ostavština, kao i ona dvojice francuskih crtača, pruža izazove novim tumačenjima i otkrićima, što je i ova konferencija potvrdila, stvorivši platformu za daljnja povezivanja međunarodne zajednice znanstvenika i njihovih istraživanja. ×